

Ако трагате за књигом која треба да буде живот Моцарта човека, нећете је такву наћи. Што нађете, нити је биографија, нити историја, нити роман. Моцарт као да није имао живота. Не само зато што је умро у 36-ој години, него што су подаци из његова породичног и личног живота сви некако без штофе и даљи књижни ток. Нема штофе, нема теста за густ овоземалски живот. Баш неколико података који ће то доказати, доказати да је Моцарт тек једном ногом стао у неку животну ситуацију, а већ другом изишао из ње. Дете од пет година почиње да се игра, и одједаред оставља игру и трчи да отвори неку своју малу музичку идеју. Дете од шест година милује оца, музичара, кога обожава, и говори му: "Кад остариш, знаш, ја ћу те чувати, поклопити те стакленим звоном као бакалин сир, да не пада из тебе правина" – и скида се одједаред то дете оцу с крила, трчи да заплакује свој мали фракчић и перику, јер те вечери путује на уметничку турнеју, бестрага по свету. Иду године, Моцарт их има два – наест, већ је стари композитор, виртуоз на неколико инструмената, проналазач новог чекићног система за спилет. На онда, тај лећко, човек, шта ли је, постаје концертмајстор, и са четрнаест година компонује већ и Мосу. На опет јури у свет, наравно, са гардедином, мамиком својом. У Паризу, мамница га остави, то јест, лагне у гроб, а уметник плаче, оставља сас концерте, и бежи оцу. Мосаћ једном у неки град своје композиције, услут се залуби, и реши и да се жени. Татина мамине ~~и~~ придику, о женидбама пре времена, младожења ширине неколико и-рамина суза, и опет потоне у музику, једини штоф свога живота.

Између свега тога, зову га, и ошинују га плаћају и закидају, разни великани и владари, час музикали, час супротно од тог. Један гроф Естерхазки који свира, па један који не свира. Цар Јосиф II, који има баритон; па цар Леополд који уопште нема уши. Из једног таквог музичког облака Моцарт скочи у женидбу. Госпођина Констанца је дивно певала. Али после, показало се да госпођа Моцарт нема појма о раду и реду у кући. А господин Моцарт све је више залубљен у своју жену, ваљда зато што је непрестано гледа кроз музичке облаке. Његова намерна музика у то доба таква је, да је већ осигурала Ветозена. Његова позоришна музика таква и толика, да је све спремно за Вебера и Вагнера. Истина, и Сигарова Женидба и Дон Жуан су пропали у Бечу на сцени, и сиротиња Моцартова је сад она права, без великашких бакшиша, али Моцарт, лех као пена, сналази се, даје приватне часове, свира у квартету, пуна му душа и глава симфонија; и већ је готова и романтична опера Чаробна Фрула с којом ће доћи велики триумф и стотине претстава – живот би се дакле поправљао, али Моцарт, како је увек био у животу само једном

имao жарку жеļu da za pozornoste niske muziku. I otкуда bi inache mogao dati, u tri svoje opere, tri potpuno razlicite obrade dušinskih pokreta: u Figarovoј Ženiđbi intervale duše građanske; u Čarobnoј Фрули intervale ~~duše~~ фантастичног; u Don Жуану intervale tamno mističnih opredelaња.

Много је психолошких квалитета ^{уопште} ња обраду личности које је Моцарт из литературе уводио у опере. Шпански текст о Don Жуану истиче једног пустог женског. Моцартов Don Жуан није само аристократски развратник, него је и демонска личност у којој има васеленских снага. Сетите се чудесног D-иол акорда, првог у увертири Don Жуана. Осећа човек намах све што иде: нешто страхотно; осећа целу садржину и психологију опере у неколико музичких елемената. У једном акорду, као у експлозиву, сабијена је сва потенција за јаке драмске акценте. А што се тај укисно напет лук на крају опере разређује у D-дур акорду, све се разведрни – доказ је опет за нагон великог психолога: после преврата, насиља, греха, има да дође етика мира и ведрине. Сличну прераду карактера извршио је Моцарт у Figarovoј Ženiđbi. Грофица, сасвим је нешто друго код Моцарта него код Бомаршеа, пиоца књижевног дела. Из грофицине душе извадио је Моцарт арије оштро психолошке, скоро као суха, непевана реч. Затим, све што је политички сатирично код Бомаршеа, дикле непотеско и уско локално, код Моцарта је постало општечовечанско, кинџни живот уметничке категорије.

И ритам је код Моцарта психолошки значајан, особито кад се срани са модерним ритмом. Давас, тај ритам има често карактер механички: формула метричке осеенаргично ударају, као чекињима, понекад до била унију. Метар код Моцарта је природно урастао у живо музичко месо из којег је композиција извађена. Због тог психолошког елемента у Моцарту, ритам, стил, техника, поред све пенунавости и зашкљаности, нису бравура, него осећајна мисао. Ретко су где, као у Моцарту, објави чисти, геометријски прегледни. Нигде лакше не код Моцарта ниш за мелодичном фразом. И нигде лакше не код Моцарта, за иоле изнекбанијег схунаоца, ухватити нарочити, Моцартовски однос између појединих симфоничких комплекса, звучних грудa, ако се сиемо тако изразити. Пена је пена, а психологија је психологија. И пена на мору може да фантазира, али зато што је носе таласи тврди, кљбљени, масивно стварни. Тако је код Моцарта: доле, немачка рефлексива, сигуран костур; горе, таласанска спонтаност грација, елегантија пена.

И тако Моцарт, обично сматран неком врстом цврћна у музици, излази врло осбљан и врло одговоран музичар. Ево значајних речи из једног његова писма, упућена другу: "Музичи је сврха да сједини сасвим разне духове у једном осећању, а то је врло тешко. Јер, једно исто осећање је у аудина понекад

различно se prema tome kojim jezikom ti ljudi iskazuju to osećanje. Otuda je zadatak muzike težak, ali efekat utoliko moćniji, nego kod poezije, jer muzika ojedinijuje duhove i kad ljudi razne jezike govore, i kamešu se se ne mogu sporazumeti. Samo još nebo može ^{kao} ~~mu~~ muzika ojedinijavati. Šta kažete na te речи црчка, или компо- зитора чипака и пена! Како су то задредне, истините, психолошки тачне речи! И ето због тог великог задатка музике: да ljudi, сви, једно осеће, није Моцарт возео никакве наглине и претераности ни у ритму ни у мелодији ни у партитури певања ни у оркестру. Нема лудих скокова свих жица, или чекића, или гласова. Осећајни квалитет је у музици у звучности, не у налетима и препадима инструмената.

Желели бисмо још употпунити ову малу скицу Моцарта, подмлачећи у њему, после психолошке, и мистичну, тамну страну свих генија: неизбежну, јер генији знају вредности и не вредности на непогрешан начин, и живе и раде у нештој дишармонији. Сви, и највреднији генији, имају тамне стране и пределе дуа. Ја чезам кад ће неко написати оглед о тамној страни Ведрога Гетеа. Видећете шта ћете читати! И у Моцарту је било тамнине, и то стално. Његов Ге-мол квинтет, тако пуи јадања и плача, писан је у добре дане живота. Старом чича Хајдлу, кога је Моцарт оцем звао, и увек се с њим на- лио, посветио је један од споменутих нест квинтета, у којем је по- четак мучно таман. Сетите се Едомона, трагичне опере младости Моцартове; трагичних хорова у тој опери. "Зволате мало пресаврати клавирске ствари, које су ажином ведре, и устаћете са столице замршени и мрши. Сетите се тамних ствари из симфонија, дакле из музике при којој се оставља овај свет, и тоне у чисто инструмен- тално звучање. Читирам овде саму себе кад кажем: звук уопште не садржи много радости.

Врло сложеној Моцартовој психи, која се често смеће с ума, не треба се чудити. Има за њу и опитних разлога доста. Моцарт је Салцбурганин, дете мистичне планине и древног царског и аристократског града. Сем тога, Неман, дакле тежак романтик, на ко- је Аустрија, мнолики ова музичка, ублажавала тамнине нечим граци- ним и неким. Кајзад, неким надовољно видљивим путем, ушло је у Моцарта много талијанског темперамента. И тако је Моцарт компо- зио прадан, с једне стране мистици германског слободног зидарства, а с друге стране се препуштао талијанској музичкој спокосталности, која, ако смемо тако рећи, воли понекад да пусти душу на улицу па шта буде. Моцартова Чаробна Фрула, коју су с одушевљењем слушали и Гете и Бетовен и Вагнер, пуна је сев рног мистичног стила, али ју је Моцарт израдио на два плана, и дао велику меру и тамном и ведром. У религиозној овојој музици, слично, иде Моцарт од наивности једног мањег католика, до небеско светлих звучања, рецимо, композиције Ave verum, која се у великом свету недељно бар једаред негде по- навља. Цео Моцарт је дуо, тајан и ведар, једно звучно тество, отамо- леве свих инструмената, жица, метала, сухог дрвета.

Ето дакле Моцартових чипака и пена, које нису ни чипке ни пене, јер никада нису само површинске. Инспирација

душа и доје

Моцартова никада није горе, увек је негде дубоко закопана. Чехи, тануши Моцарт, под силом и величином своје композиције, потсећа на танушног египатског принца, сина сунца, који лежи дубоко у земљи, у малој собици, са границом мирте на грудима, а надкривен цехом пирамидом.

Исидора Секулић.